

WAARDERING VAN PENSIOENVERPLICHTINGEN ONDER IAS19, LIMITERING VAN BIJDRAGEN

drs. Ernst van Bruggen
werkt als Consulting Actuary
bij Milliman Pensioenen

Voor beursgenoteerde ondernemingen gelden voor de waardering van pensioenverplichtingen de verslaggevingsrichtlijnen in IAS19. In juni 2011 heeft de IASB een herziening van IAS19 gepubliceerd, met daarin het voorschrift dat de netto-pensioenverplichting van een onderneming, gelijk moet zijn aan het verschil tussen de contante waarde van pensioenaanspraken (Defined Benefit Obligation; 'DBO') en de marktwaarde van de beleggingen (Fair Value of Assets; 'FVA').

Voor het berekenen van de DBO dient de onderneming uit te gaan van de 'Projected Unit Credit'-methode. Dit was al zo en blijft zo. Bij deze methode wordt voor actieve deelnemers een projectie en toerekening gemaakt van de waarde van de aanspraken in elk van de toekomstige dienstjaren, rekening houdend met de kans dat de diensttijd van de actieve deelnemer in dat jaar stopt. De methode geeft een aan verleden diensttijd toerekenbare verplichting. Voor niet actieve deelnemers geldt de waarde van de te verwachten aanspraak.

De herziening bevat een nadere toelichting op de elementen, waarmee bij de berekening van de DBO en bij de berekening van de netto-verplichting rekening gehouden moet worden. Begrenzing van de bijdragen door de werkgever (i.c. het stellen van een bovengrens) is daar één van. De IASB geeft niet aan op welke manier dat zou moeten. Ook de in januari 2012 door de Raad voor de Jaarverslaggeving afgegeven 'Handreiking' biedt geen voorschriften. Het zal echter helder zijn dat een begrenzing van de bijdragen zal moeten leiden tot een beperking (maximum) voor de netto-verplichting (het verschil tussen DBO en FVA).

Dit artikel geeft een eenduidige methode om met een begrenzing van de bijdragen door de werkgever rekening te houden. De methode sluit aan op de verplichte 'Projected Unit Credit' methode ('PUC'-methode) in IAS19.

Filosofie van de methode

De essentie van de methode is om, gegeven de afspraken over de maximale bijdragen, de maximale netto-verplichting voor de werkgever te bepalen. Die maximale netto-verplichting geldt, als de werkgever voor de rest van het bestaan van de regeling (of de rest van het bestaan van de onderneming, indien korter) de maximale bijdrage (hiervan 'de bijdrage') betaalt. De methode is toepasbaar als de afspraken over deze bijdrage helder zijn en zich lenen voor de hierna beschreven methode. De volgende afspraken passen daar in:

- De bijdrage is x% van een grondslag;
- De bijdrage is x% van de kostendeekkende premie (eventueel met onvoorwaardelijke backservice);
- De bijdrage is x% van de verzekeringstechnische premie (eventueel met onvoorwaardelijke backservice).

De filosofie van de methode is dat, op het moment dat de werkgever voor de rest van het bestaan van de regeling (de onderneming) gelimiteerde bijdragen betaalt, deze bijdragen (en niet de beschrijving in het reglement) bepalend zijn voor de toename van de aanspraken.

Een uitgangspunt is dat de waarde die de pensioenuitvoerder geeft aan de opgebouwde aanspraken in combinatie met de gelimiteerde bijdrage door de werkgever aan de pensioenuitvoerder, bepalend is voor de maximale werkgeversverplichting.

Technisch voorbeeld

Voorbeeld 1: basis

Beschouw het volgende eenvoudige voorbeeld.

Regelingsgegevens:

Aard regeling : eindloon
Opbouw verleden : 2%
Opbouw toekomst : voorwaardelijk, ambitie 2%
Franchise : geen
Start uitkering : leeftijd 65
Einde uitkering : 15 jaar na lftd 65

Deelnemergegevens

Verleden diensttijd : 10 jaar
Huidige leeftijd : 55 jaar
Huidig salaris : 40.000,-
Stijging salaris : met 1.000,- per jaar

Overige gegevens

Rekenrente uitvoerder : 3,00%
IFRS-rekenrente : 3,00% (discount rate)
Beschikbare middelen : 3,00%-voorziening
Verwacht rendement : 3,00%
Bijdrage : actuariel benodigde koopsom (bij 3%)

Sterfte : geen
Ontslagkansen : lft 55: 15%; lft 56: 20%;
lft 57: 30%; lft 58: 35%.
(kansen t.o.v. lftd 55)

Dit voorbeeld gaat uit van een eindloonregeling met nominale rechten. Er is geen indexatie, geen overwaarde etc. Hiervoor is gekozen om het effect van een limitering inzichtelijk te maken zonder verstoring door andere elementen.

De DB0 met bovenstaande gegevens is 76.581. Tabel 1 hieronder geeft de berekening volgens de standaardmethode ('Projected Unit Credit'). De FVA bedraagt 73.195 waardoor de netto-verplichting 3.386 is. Dit is de coming backservice door salarisverhogingen in een eindloonregeling. Deze verplichting komt op de balans van de onderneming: het verschil wordt in de toekomst met de afgesproken bijdragen (=koopsommen) betaald!

IAS19R verduidelijkt om expliciet rekening te houden met een bijdragelimiet. In het voorbeeld hierboven zijn die bijdragen beperkt tot de koopsommen bij een rekenrente van 3%. Overigens zijn er geen bijdragen. De hoogte van deze koopsom volgt uit het verschil tussen de waarde van de aanspraak in twee opeenvolgende jaren ($85.004 / 1,03 - 73.195 = 9.332$. Zie ook Tabel 2 op de volgende pagina).

De DB0 kan ook op basis van deze bijdragen (in plaats van op basis van de aanspraken) bepaald worden. Zie Tabel 2.

Tabel 1 DB0, reguliere berekening met aansprakenformule

A		B	C	D	E	F	G	H	I	J
Rekenrente			3,00%							
verl.dt.	lftd	salaris	Toek.			disconte-	koopsom	waarde	disconte-	waarde
bvhj	bvhj	bvhj	opbouw	aanspraak		ring v.a. UD*	uitk. 15 jr	aanspraak	ring v.a. 55	aanspraak
			2,00%	bvhj		tot 65	op lftd 65	bvhj	tot UDT	bvj 1
10	55 PG_t	40.000	20,00%	8.000		0,7441	12,296	73.195	1,0000	73.195
11	56 PG_t+1	41.000	22,00%	9.020		0,7664	12,296	85.004	0,9709	82.528
12	57 PG_t+2	42.000	24,00%	10.080		0,7894	12,296	97.843	0,9426	92.226
13	58 PG_t+3	43.000	26,00%	11.180		0,8131	12,296	111.776	0,9151	102.291
UDT: Uitdiensttredingsdatum										
PG: Pensioengrondslag										
bvhj: begin van het jaar										
bvj 1: begin van jaar 1										
				C x D				E x F x G		H x I

K	L	M	N
toere- kening verleden	toegere- kende aanspraak	vertrekkansen per bvhj	DBO t=t
1,000	73.195	qt = 15%	10.979
0,909	75.025	qt+1 = 20%	15.005
0,833	76.855	qt+2 = 30%	23.057
0,769	78.685	qt+3 = 35%	27.540
		100%	76.581
10 / A	J x K		L x M

►► Tabel 2 DBO, berekening op basis van bijdragen

A		B	C	D	E	F	G	H	I	J	
Rekenrente			3,000%			disconte-	koopsom	disconte-		waarde	
verl.dt.	lftd	salaris			aanspraak	ring v.a. "nu	uitk. 15 jr	ring v.a. "nu"		aanspraak	
bvhj	bvhj	bvhj			bvhj	tot 65	op lftd 65	tot UDT		bvj 1	
10	55 PG_t	40.000			8.000	0,7441	12,296			73.195	
					Gelimiteerde						
					Bijdrage	CWB					
11	56 PG_t+1	41.000		9.332	9.332			1,0000		82.528	
12	57 PG_t+2	42.000		9.989	9.989			0,9709	9.698	92.226	
13	58 PG_t+3	43.000		10.677	10.677			0,9426	10.064	102.291	
										E x H	J + I

K	L	M		N	
toere-	wrd toege-	vertrekkansen		DBO	
kening	rekende	per bvhj		t=t	
verleden	aanspraak	qt =		15%	
1,000	73.195			10.979	
0,909	75.025	qt+1 =	20%	15.005	
0,833	76.855	qt+2 =	30%	23.057	
0,769	78.685	qt+3 =	35%	27.540	
					100%
					76.581
10 / A	J x K	L x M			

In de tabel hierboven bevat kolom E de toekomstige bijdragen. Kolom I geeft daarvan de contante waarde. De contant gemaakte bijdragen tellen we op bij de waarde van de aanspraken. Het totaal wordt toegerekend. De uitkomst voor de DBO in kolom N in Tabel 2 is gelijk aan de uitkomst voor de DBO in kolom N in Tabel 1. Dit is logisch want de werkgeversbijdrage is gelijk aan de actuarieel benodigde koopsom.

De methode in Tabel 2 ('PUC'cen van bijdragen') vormt hieronder de basis voor de berekening van de netto-verplichting van een onderneming, bij netto-begrenzing van de DBO door een bijdragelimiet.

In de tabel hierboven bevat kolom E de toekomstige bijdragen. Kolom I geeft daarvan de contante waarde. De contant gemaakte bijdragen tellen we op bij de waarde van de aanspraken. Het totaal wordt toegerekend. De uitkomst voor de DBO in kolom N in Tabel 2 is gelijk aan de uitkomst voor de DBO in kolom N in Tabel 1. Dit is logisch want de werkgeversbijdrage is gelijk aan de actuarieel benodigde koopsom.

De methode in Tabel 2 ('PUC'cen van bijdragen') vormt hieronder de basis voor de berekening van de netto-verplichting van een onderneming, bij netto-begrenzing van de DBO door een bijdragelimit.

Voorbeeld 2: Bijdrage 20%, overige elementen gelijk

Dit voorbeeld is gelijk aan voorbeeld 1, maar nu zijn de bijdragen niet gelijk aan de 3%-koopsommen voor inkoop op basis van 2,0% opbouw, maar maximaal 20% van de grondslag (8.000). Daarmee kan 85,7% van de actuariële last worden ingekocht (8.000/9.332). Bij een 'stable workforce' blijft dit zo¹. De toekomstige opbouw stellen we van dit percentage afhankelijk.

Tabel 3 hieronder laat de berekening van de DBO, in overeenstemming met de methode in Tabel 2, zien.

Tabel 3 DBO, berekening op basis van bijdragen

A			B		C	D	E		F	G	H		I	J
Rekenrente			3,000%				aanspraak		disconte-	koopsom	disconte-		waarde	
verl.dt.	lftd		salaris				bvhj		ring v.a. "nu	uitk. 15 jr	ring v.a. "nu"		aanspraak	
bvhj	bvhj		bvhj				bvhj		tot 65	op lftd 65	tot UDT		bvj 1	
10	55	PG_t	40.000				8.000		0,7441	12,296			73.195	
							Gelimiteerde							
							Bijdrage							
11	56	PG_t+1	41.000			9.332	8.000				1,0000	8.000	81.195	
12	57	PG_t+2	42.000			9.989	8.563				0,9709	8.314	89.509	
13	58	PG_t+3	43.000			10.677	9.153				0,9426	8.627	98.137	
													E x H	J + I

K	L	M		N
toere-	wrd toege-	vertrekkansen		DBO
kening	rekende	per bvhj		t=t
verleden	aanspraak	qt =		15%
1,000	73.195			10.979
0,909	73.814	qt+1 =	20%	14.763
0,833	74.591	qt+2 =	30%	22.377
0,769	75.490	qt+3 =	35%	26.421
				100%
				74.541
10 / A	J x K	L x M		

bijdragetoezegging komt op de balans van de onderneming. De werknemers betalen de rest (met een lagere pensioenopbouw).

Nu volgt een volgende stap.

Op basis van de gelimiteerde bijdrage is een verplichting afgeleid. De regeling blijft echter een aansprakenregeling en de uitvoerder zal op basis van daarin opgenomen afspraken aanspraken toekennen. De regeling zal nadere afspraken moeten bevatten over de toekenning bij ontoereikende (of ruime bijdragen). In het voorbeeld in Tabel 4 kort de uitvoerder op toekomstige opbouw.

bijdragetoezegging komt op de balans van de onderneming. De werknemers betalen de rest (met een lagere pensioenopbouw).

Nu volgt een volgende stap.

Op basis van de gelimiteerde bijdrage is een verplichting afgeleid. De regeling blijft echter een aansprakenregeling en de uitvoerder zal op basis van daarin opgenomen afspraken aanspraken toekennen. De regeling zal nadere afspraken moeten bevatten over de toekenning bij ontoereikende (of ruime bijdragen). In het voorbeeld in Tabel 4 kort de uitvoerder op toekomstige opbouw.

De DBO in Tabel 3 is het uitgangspunt, maar nu met toepassing van de aansprakenformule in Tabel 1, en een zodanige opbouw, dat de DBO uitkomt op 74.541. Tabel 1 wijzigt in:

Tabel 4 DBO, berekening op basis van aansprakenformule

A		B	C	D	E	F	G	H	I	J
Rekenrente			3,000%							
verl.dt.	lftd		salaris	Toek.		disconte-	koopsom	waarde	disconte-	waarde
bvhj	bvhj		bvhj	opbouw	aanspraak	ring v.a. UD ¹	uitk. 15 jr	aanspraak	ring v.a. 55	aanspraak
				1,65%	bvhj	tot 65	op lftd 65	bvhj	tot UDT	bvj 1
10	55 PG _t		40.000	20,00%	8.000	0,7441	12,296	73.195	1,0000	73.195
11	56 PG _{t+1}		41.000	21,65%	8.875	0,7664	12,296	83.640	0,9709	81.204
12	57 PG _{t+2}		42.000	23,29%	9.784	0,7894	12,296	94.966	0,9426	89.515
13	58 PG _{t+3}		43.000	24,94%	10.725	0,8131	12,296	107.225	0,9151	98.126
UDT: Utdiensttredingsdatum										
PG: Pensioengrondslag										
bvhj: begin van het jaar										
bvj 1: begin van jaar 1										
					C x D				E x F x G	H x I

K	L	M	N
toerekening verleden	toegerekende aanspraak	vertrekkansen per bvhj	DBO t=t
1,000	73.195	qt = 15%	10.979
0,909	73.822	qt+1 = 20%	14.764
0,833	74.595	qt+2 = 30%	22.379
0,769	75.482	qt+3 = 35%	26.419
		100%	74.541
10 / A	J x K	L x M	

Bij meerdere deelnemers geeft de methode een goed beeld van solidariteit tussen deelnemers. Via de website is een uitgebreidere versie van dit artikel beschikbaar met meer voorbeelden.

Conclusies

IAS 19R verduidelijkt dat een onderneming bij de waardering van haar verplichting rekening houdt met risicodeling ('risk-sharing') en gezamenlijke financiering ('shared funding'). De genoemde Handreiking gaat hier nader op in. Gezamenlijke financiering en

Tabel 4 hierboven geeft de aangepaste opbouw in kolom D. Omdat de bijdragen lager zijn dan de 3%-koopsommen voor een opbouw van 2,00% ontstaat een verlaagde toekomstige opbouw van 1,65% voor iedereen en over de hele resterende looptijd.

Toepasbaarheid en solidariteit

Dit concept kan bij allerlei gelimiteerde bijdragen worden toegepast. Een verlaging naar een maximale bijdrage van 15% resulteert in een verdere daling van de verplichting en een lager opbouwpercentage. Een bijdragegrens van 30% heeft geen impact (het teveel aan bijdragen krijgt geen aansprakenbestemming en kan terug naar de onderneming). Ook kan gedacht worden aan een minimale bijdrage. Stel de minimale bijdrage bedraagt in dit voorbeeld 25%. Het opbouwpercentage zou dan uitkomen op 2,2% (dus boven 2%).

Uiteraard zijn deze berekeningsuitkomsten afhankelijk van de marktomstandigheden op het berekeningsmoment. Op het ene moment kan door een lage rente een bijdragegrens van 25% wel invloed hebben, het ander jaar kan dit zomaar niet het geval zijn.

Hierboven focust de methode vooral op de effecten van een beperking van bijdragen voor toekomstige opbouw van aanspraken. De methode kan ook worden toegepast

- Voor de beoordeling van toeslagverlening, indien dat de voorwaardelijke parameter is;
- Bij een andere (in de regel hogere) IFRS-rekenrente dan de rekenrente van de uitvoerder;
- Verschillen in dekkingsgraad;
- Verzekerde regelingen (ook bij een verwacht rendement onder de IFRS-rekenrente);
- Gemaximeerde toeslagverlening (bijvoorbeeld als randvoorwaarde).

Bij meerdere deelnemers geeft de methode een goed beeld van solidariteit tussen deelnemers. Via de website is een uitgebreidere versie van dit artikel beschikbaar met meer voorbeelden.

Conclusies

IAS 19R verduidelijkt dat een onderneming bij de waardering van haar verplichting rekening houdt met risicodeling ('risk-sharing') en gezamenlijke financiering ('shared funding'). De genoemde Handreiking gaat hier nader op in. Gezamenlijke financiering en vooral ook risicodeling (limitering van bijdragen) kunnen bij Nederlandse pensioenregelingen in bepaalde omstandigheden een belangrijke drukkende invloed hebben op zowel de omvang als de volatiliteit van de netto-pensioenverplichting. De in dit artikel uiteengezette methode geeft concreet invulling aan de waarderingsaspecten die hiermee gemoeid zijn. Dit artikel beschrijft een methode voor het berekenen van een DBO bij gelimiteerde bijdragen. De methode is volledig gebaseerd op de onder IAS19 verplichte 'Projected Unit Credit'-methode. Toepassing van de methode eist wel dat de bijdragen helder zijn gedefinieerd en dat de regeling in de aansprakensfeer voorwaardelijke elementen bevat. De methode geeft, als bijproduct, een goed inzicht in solidariteit. ◀◀

Heet hangijzer!

Op dit moment is in het kader van pensioen heel veel 'hot'. In de huidige discussies die gevoerd worden over pensioen in de media zie je dat het verslaggevingsaspect niet de aandacht krijgt die het verdient. Nieuwe aangepaste regels voor opgestelde internationale verslaggevingsregels (IAS 19) worden per 1 januari 2013 effectief. Regels die onder andere te maken hebben met limitering van werkgeversbijdragen. Zeker in de huidige tijden van kostenbewustzijn en kostenreductie een belangrijke ontwikkeling.

1 – Een grondslagafhankelijke bijdrage is typisch voor een groep. De veronderstelling bij 'stable workforce' is dat het profiel van de groep niet wijzigt.

2 – In de praktijk zien we vermoedelijk eerder dat een bijdrage is afgesproken, maar dat door een sterk gedaalde marktrente (en gedaalde rekenrente voor uitvoerder), de actuairaal benodigde koopsom toeneemt.